

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inseerate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 16. septembra 1898.

† Cesarica Elizabeta.

dunajskem kapucinskem samostanu polože jutri na stran 126 članov preslavne habsburško-lotarinške rodovine zemske ostanke presvetle, vrestranko ljubljene cesarice Elizabete, katera je na tako tragičen način umrla.

Ob divnem lamanskem jezeru, v gostoljubni romantični Švici je v soboto, dne 10. t. m., poživinjen človek laškega rodu, anarhist Luigi Lucheni, napadel presvetlo cesarico in jej sunil bodalo v srce. Ta zločin je z bolestjo in žalostjo napolnil vsa srca in ni jih izrazov, da bi se ž njimi označila podlost in prepalost morilca. Človeški razum kar ne more pojmiti, da se najde človeško bitje tako bestijalne nature, da zamore zasadi bodalo v prsa nesrečne, stare, hudo bolne žene, katera živi duši na svetu ni storila nič žalega, pač pa tisočim in tisočim izkazala premnogo dobrot.

Jedna najslavnejših kron je dičila glavo umrle cesarice ali ta krona je bila prepletena z bodočim trnjem. Redke so žene, katere bi morale nositi v srci toliko gorja, prestati toliko britkih ur, kakor umrla cesarica. In ta navzlic vsemu sijaju nesrečna cesarica je morala pasti pod roko človeške bestije.

Hud je ta udarec in pretresel je ves svet, zlasti pa avstrijske narode, ki se s svojo dinastijo vesele in ž njo tudi tugujejo. Udarec je tem hujši, ker se je zadela cesarja in zveste njegove narode prav v jubilejskem letu.

Širom celega sveta je vest o umoru naredila utis, kakor strela iz jasnega. Vsako srce je vztrepetal, in vsi narodi sveta se združujejo z avstrijskimi narodi v presrčni želji, da bi Bog dal mnogoizkušanemu trpinu na cesarskem prestolu dušne moči, da bi prestal tudi ta strašni udarec.

Cesarica Elizabeta je prišla šele pred kratkim v Švico. Ko je v soboto iz hotela šla na parnik, naskočil jo je laški morilec in jej zasadil bodalo v srce ter to od zgoraj doli popolnoma prebodel. Cesarica je imela še toliko moči, da je šla sama na parnik. Tam je izgubila zavest, vsled česar so jo nesli nazaj v hotel. Poklicani zdravniki ji niso mogli več pomagati, mogli so samo konstatovati, da je cesarica mrtva.

Z dovoljenjem cesarjevim so zdravniki raztelesili cesarico in dognali, da jej je morilec nad četrtim rebrom sunil bodalo $9\frac{1}{2}$ cm globoko v prsa in jej prebodel pluča in desni del osrčnika. V sredo popoldne so cesarico s posebnim vlakom prepeljali na Dunaj, kjer jo jutri polože k večnemu počitku.

Morilca so ujeli in ga izročili sodišču. Rodom iz Parme, klatil se je bil nekaj časa tudi po Avstrijskem, je v Pešti videl enkrat tudi cesarico, v Genevo je pa prišel z namenom, da po anarhističnih naukih umori kako visoko stoječo osebo. Morilec je priznal svoj zločin in se ga nič ne kesa, še ponosen je nanj, največ, ker ve, da po zakonih kantona genevskega ne more biti obsojen na smrt.

Življenje pokojne blage cesarice, katera leži danes v dunajski dvorni cerkvi na mrtvaškem odru, je podobno odprti kujigi.

* * *

Na sveti večer leta 1837 se je vojvoda Maksimilijan bavarski veselo sprehajal v bližini grada Possenhofen, ko sreča staro, revno ženico, ki je nesla butaro drv na hrbtu. „Zakaj pa nesete toliko drv najedenkrat?“ jo je vprašal vojvoda. „Vidite“ je odgovorila ženica, „danes je sveti večer in ker jaz mojim otrokom ne morem božičnega drevesca napraviti, jim hočem vsaj sobico zakuriti, da jih ne bode zeblo.“ „Da, da danes je sveti večer“ odgovori na to vojvoda, „dobil sem lepo božično darilce, Lizika se bode imenovalo, in ker sem tako srečen jaz, hočem tudi vam vesel večer napraviti.“ Proti večeru prišla sta dva službenca vojvode in sta prinesla polne košare jedil in poleg tega pismo z dvema stotakoma. Vojvodovo božično darilce pa je bila princezinja Elizabeta.

Bilo je leta 1853, ko se je mladi cesar Fran Josip I. na svoj 23. rojstveni dan zaročil v Işlu s princen-zinjo Elizabeto Amalijo Evgenijo, drugo hčerjo bavarskega vojvode Maksimilijana. Dva dni pred zaroko prišel je cesar v Işl, kjer je bila tudi že nekaj dni bavarska vojvodinja Ludovika s hčerama. Na večer cesarjevega prihoda priredila je njegova mati, nadvojvoda Zofija, ki je bila sestra bavarske vojvodine Ludovike, bal, h katerim sta bili tudi povabljeni obe princezinji. In pri tej priliki se je odločilo njegovo srce za sestričino Elizabeto. Koncem bala rekel je svoji materi, da le ta ali nobena bo njegova soproga. In ko je tudi princezinja Elizabeta po njegovej materi ta sklep zvedela, bila je zadovoljna in z veseljem sprejela je ponudbo, združiti se ž njim za življenje.

Na jutro 19. avgusta so šli cesar in njegova mati, vojvodina bavarska z obema hčerama zgodaj v cerkev. Po maši stopil je cesar s svojo sestričino Elizabeto pred duhovnika in ga prosil: „Blagoslovite naju, to je moja nevesta.“ Kmalu potem razširil je brzojav avstrijskim narodom veselo vest, da je cesar našel družico za življenje.

Dne 20. aprila 1854. vzela je princezinja Elizabeta slovo od monakovskega mesta in se v spremstvu svojih starišev in sester napotila proti Dunaju. Dne 21. aprila se je pripeljala nevesta-vojvodinja v glavno mesto Gornje Avstrije v Linec, kjer jo je pričakoval cesar Fran Josip I. in njegov brat, nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan, pozneji nesrečni mehikanski cesar. Drugi dan jih je dovedel parnik na Dunaj, kjer jih je z velikanskim veseljem

pričakovalo in pozdravljalo vse ljudstvo. Poroka se je vršila 24. aprila zvečer med 6. in 7. uro v staroslavni dvorni cerkvi sv. Avgušтина, ki je bila v ta namen bogato okrašena.

Dunajsko mesto pa je slavilo srečni dan s prekrasno razsvetljavo na večer 25. aprila, z velikansko ljudsko veselico v praterju dne 29. aprila, katero sta mladi cesar in cesarica dvakrat obiskala, in s krasnim balom 30. aprila v redutnih dvoranah zimskega jahališča. V vseh gledališčih vršile so se slavnost, ne predstave,

Dunajska mestna občina je tej radostni zgodbi v spomin obdarila 40 nevest, ki so se poročile takrat, vsako s 500 forinti. Cesar je daroval 200.000 fl., cesarica Elizabeta pa nad 50.000 fl. za uboge.

Odkritosrčno veselje vseh narodov pokazalo se je v brezštevilnih pesnih in slavnostnih spisih, ki so ob tej priliki izšli se vseh jezikih monarhije.

5. marca 1855. rodila se je cesarski dvojici hči, nadvojvodina Zofija, katera je pa že 29. maja 1857. umrla. 12. julija 1856 rodila se je druga hči, princezija Gizela. V to leto spadajo tudi potovanja cesarske dvojice po Koroškem in Štajerskem. Tudi v Ljubljani mudila sta se Njiju Veličastvi tri dni, bil je to 18., 19. in 20. novembra 1856. S cela svetičen dan je bil 19. novembra v Ljubljani, ker je tu praznovala cesarica svoj god. Takrat smo se Slovenci prepričali dejansko, kako da so po pravici bili zveselili se svoje nove cesarice avstrijski narodi. Veličastnost njene izvanredne osebe, ljubeznjivost v njenem vedenju in njena milina — vse to Ljubljančanom ni hotelo nič več iz spomina. Iz Ljubljane sta šli cesarosti na Laško. Vrnivši se, pa sta 10. marca 1857 bivali od 9.—11. ure v čudoviti postojinski jami. Cesarico so nosili v naslonjači, cesar pa je stopal tik za njo po teh podzemeljskih prostorih. V spomin na ta dan postavil se je na najlepšem prostoru jame spomenik z napisom.

Dne 3. maja 1857. nastopila sta cesar in cesarica popotovanje po Ogerskem. Kakor povsod, pozdravljena sta bila tudi tu z nepopisnim navdušenjem. A žalibog, smrt njiju hčerke Zofije primorala ji je, potovanje v Budimpešti prenehati, katero je pa cesar meseca avgusta sam nadaljeval. Med tem sta Njinu Veličastni napravile tudi božjo pot v Marija-Zell. Povsod, kjer se je pokazal cesar s svojo lepo, mило soprogo, pridobil si je srca svojih podložnikov.

21. avgusta 1858 se je cesarski obitelji rodil sin, Avstriji pa prestolonaslednik Rudolf.

Prvi oblak v tem srečnem zakonu bila je bolezen cesarice 1861, katera jo je prisilila si zdravja iskat, najprvo v Madejri, potem na otoku Kofu. Ta otok je napravil na visoko gospo tolik utis, da se je namenila si tam lastno vilo „Achilleon“ sezidati.

Meseca avgusta 1862 vrnila se je cesarica čila in zdrava zopet na Dunaj z nepopisno radostjo od ljudstva pozdravljena.

Od 8. do 23. junija 1867. vršile so se slovesnosti kronanja Njiju Veličanstev za ogerskega kralja in kraljico v Budapešti. V ta čas spada tudi tragična usoda cesarja Maksimiljana mehikanskega, ki je dne 19. junija istega leta, torej predno so bile slavnosti kronanja dokončane, brez vednosti cesarjevega padel pod kroglami svojih političnih nasprotnikov.

22. aprila 1868 rodila se je v Budapešti nadvojvodinja Marija Valerija Matilda Amalija. Le svoji obitelji živeča, odtegovala se je cesarica vedno bolj javnosti. 20. aprila 1873 poročila se je nadvojvodinja Gizela z bavarskim princem Leopoldom.

Leta 1879 praznovala sta cesar in cesarica svojo srebrno poroko, obsipana od iskrenih voščil svojih zvestih podložnikov.

Leta 1881 imela je cesarica še veselje, prisostovati poroki edinega sina cesarjeviča Rudolfa z belgijsko princezino Štefanijo.

Izmed mnogih težkih skušenj, katere so bile visoki gospe odločeni, bila je tragična smrt njenega sina najbritkejša. Od tega dne iskala si je tolažbe v samoti in v popotovanji po tujih deželah. Bolezen katero so letos zdravniki pri cesarici opazili, prisilila jo je, si zdravja iskati v kopelji Nauheim v Taunusu; iz Nauheima namenjena je bila v Territet v Švico. Brezskrbnost cesarice in pa veselje med navadnim ljudstvom prosto hoditi je bila nje usoda. Napotile so bestijalnega človeka, ki je le v razdejanju vsega obstoječega, videl smoter svojega življenja, umoriti nositeljico cesarske in kraljeve krone Avstrijsko-Ogerske monarhije, izvršiti hudodelstvo, katero je edino v zgodovini, na cesarici, katera je sicer krasila enega najlepših prestolov, a se ni nikdar vtikala v politiko.

* * *

V znamenji mrtvaških sveč minula bo pedesetletnica slavnega vladanja našega cesarja. Šumne veselice in slavnosti izostanejo, a v srcih trepeta goreča želja:

Bog ohrani, Bog obvaruj
Nam cesarja, Avstrijo.

Politiški oddelek.

Vseučilišče in nadsodišče.

Potreba je bilo zunanjih, jako kričečih uzrokov, da smo se zavedli tistih dveh najnunejših in najpotrebnejših zahtev, katerih izpolnitvi smo se bili že pred pol-stoletjem približali, kateri pa sta pozneje prišli popolnoma v pozabo.

Šele nečuvni škandali, kateri so se povodom Badenijevega odstopa primerili na nemških vseučiliščih, ki jih tudi slovenski dijaki morajo obiskovati, so obudila spoznanje, kako silno potrebno nam je vseučilišče, vsaj

utrakvističnega značaja, in šele postopanje c. kr. višjega sodišča v Gradcu, ki je proglasilo nemški jezik za svoj jedini uradni in poslovni jezik, nas je opozorilo, da moramo z vsemi silami delati na pridobitev nadsodišča, ako hočemo svojemu jeziku kdaj zagotoviti tisto ravnopravnost pri sodiščih, katera mu gre po naravnem pravu in po veljavnem državnem osnovnem zakonu.

Narod se je obeh mislij oprijel z oduševljenjem. katero svedoči, kako živo spoznava potrebo, da že vendar dobimo vseučilišče, na katerem slovenski visokošolci ne bodo več samo „neljubi gostje“, kakor so zdaj defacto na nemških vseučiliščih, dasi imajo do istih prav toliko pravic, kakor nemški visokošolci, in da že vendar dobimo nadsodišče, pri katerem se bodo spoštovale tudi pravice našega jezika.

Kaj se je doslej zgodilo v izpolnitev teh dveh nujnih zahtev, je obče znano. Kranjski deželni zbor je v zadnjem zasedanju sklenil resolucijo, s katero pozivlja vlado, naj ustanovi v Ljubljani vseučilišče s slovenskim značajem, katero pa bodi v jezikovnem oziru tako urejeno, da je bodo mogli obiskovati tudi Hrvatje, Nemci in Italijani. Deželni zbor je kot prispevek k ustanovnim stroškom — in ti so pri ustanovitvi vseučilišča poglavitna ovira — dovolil za naše deželne razmere ogromno svoto četrta milijona goldinarjev, da tako pokaže požrtvovalnost dežele in potrebo visoke šole, povrh pa je še poskrbel za stipendije tistim mladim slovenskim znanstvenikom, kateri se hočejo posvetiti poklicu visokošolskih profesorjev ter se pripraviti za profesorska mesta na prihodnjem vseučilišču v Ljubljani.

Sklep deželnega zbora Kranjskega se je po vseh slovenskih pokrajinah splošno odobral in oglasilo se je že precejšnje število slovenskih občin na Kranjskem, na Štajerskem in na Koroškem, katere so se mu pridružile s posebnimi resolucijami, kar so storile tudi razne druge korporacije.

V tem istem stadiju se nahaja sedaj tudi vprašanje o ustanovitvi nadsodišča v Ljubljani. Oglasile so se zanj različne slovenske občine, na čelu jim deželno stolno mesto Ljubljana, izrekla so se za to razne juristične korporacije in izrekli so se tudi večji in manjši shodi, ali družega se še ni zgodilo ničesar, niti za pridobitev nadsodišča, niti za pridobitev vseučilišča.

Kar zamore narod sam storiti za stvar, je že storil, in preostaja mu le še malo storiti. Nadalja akcija je sedaj v rokah narodovih zastopnikov v državnem zboru, od njih spretnosti, vztrajnosti in delavnosti in od njih politike je sedaj največ odvisno, se-li realizujeta naši želji, se-li ustanovi vseučilišče in nadsodišče ali ne. Upamo, da bodo slovenski državni poslanci v prihodnje posvečevali vseučiliškemu in nadsodiškemu vprašanju največjo pozornost, da teh vprašanj ne izgube nikdar iz očíj in da bodo z vsemi svojimi silami delovali na njih srčno realizovanje ter s tem popravili, kar so zagrešili v zadnjih petnajstih letih, ko se za ti dve velevažni in nujni zadevi niti zmenili niso.